

EMLÉKHELYEK

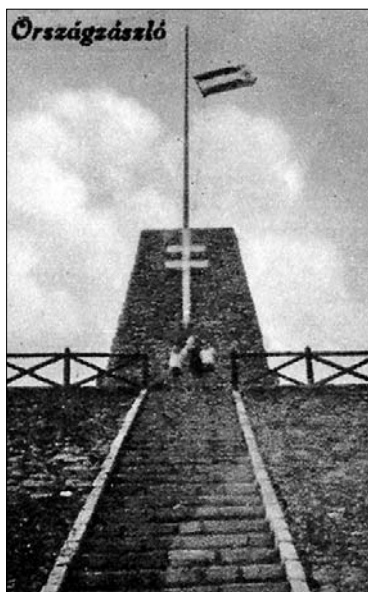
Trianon, 100

A sátoraljaújhelyi Magyar Kálvária

Herczeg Ferenc író fejből pattant ki az ötlete a trianoni tragédiának a krisztusi szenvedéstörténet analógiájára felépítendő emlékművel való megörökítésére 1926-ban. Ő a Gel-
lért-hegy oldalába álmodta meg az emlékművet, mely végül nem épült fel. Ezek egyike
később Budapesttől messze, az új határ által kettévágott Sátoraljaújhelyen valósult meg.

A sátoraljaújhelyi Magyar Kálvária felállításakor – és talán még napjainkban is – a Kár-
pát-medence legnagyobb alapterületű trianoni emlékműegyüttese. Három fő részből állt.
Egy országzászló, maga a Magyar Kálvária emlékműrendszer és a Szent István-kápolna.
Elemi 1934 és 1938 között épültek fel, majd 2020-ban bővült egy új, negyedik elemmel, a
trianon 100. évfordulójára elkészült centenáriumi turulszoborral.

A Budapesten 1928-ban átadott Erekyés Országzászló felállítása után az 1925-ben Ur-
mánczy Nándor vezetésével megindult az országzászló mozgalom a vidék településeire is
országzászlókat kívánt állítani. A háború végéig több mint kétezer ilyen zászló került felál-
lításra. A Sátoraljaújhely fölötti Kis-Szár-hegyen 1934. július 1-jén avatták föl a 100. ország-
zászlót a Hegyaljai Hét keretében, zuhogó esőben, mintegy
300 ember részvételével.

*Régi levelezőlap
az országzászlóról
(Petőfi Irodalmi Múzeum –
Kazinczy Ferenc Múzeum)*

Szepesi Bódog kegyesrendi pap tanár, a Szepesi Szövet-
ség osztályelnökének kezdeményezésére gyűjtés indult egy
közadakozásból felállítandó Magyar Kálvária emlékműre,
mely Jézus szenvedéstörténetének analógiájára vetíti le a
trianoni sorstragédiát. Harasztos Gyula tanár terveit fo-
gadta el a bizottság a megvalósításra.

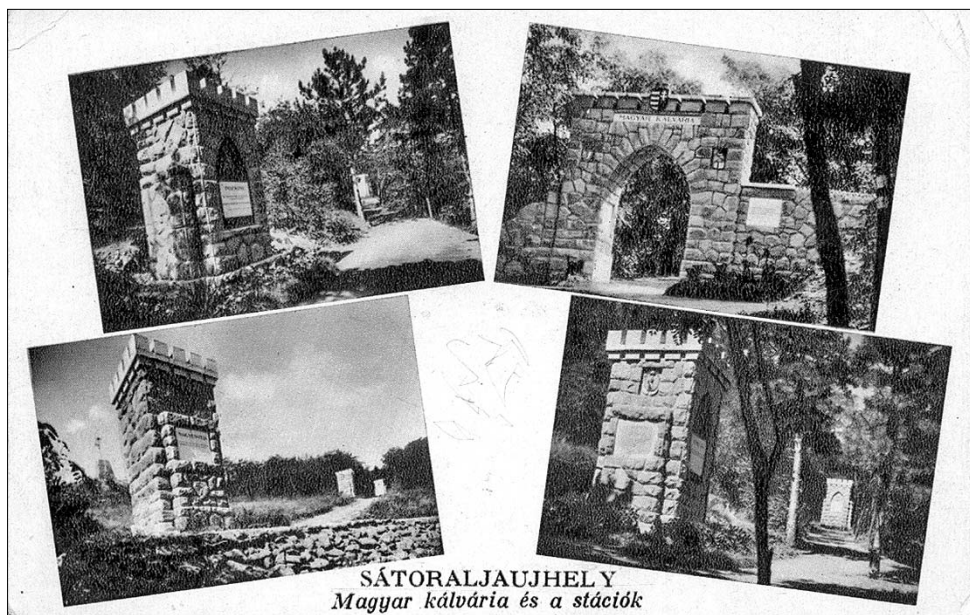
Tizennégy bástya formájú stáció hirdeti serpentin-
felhaladva a hegy tetején levő országzászlóig az elszakított
városok neveit emléktáblák formájában, mely táblákon a
városok vagy környékük híres íróinak, költőinek, neves
személyiségeinek idézetei vagy népdalok, irredenta költe-
mények idézetei helyezkednek el. Ezenfelül mindegyik stá-
ción, az út felőli oldalon, egy-egy elszakított vármegyének
a címere található. Maga a „sétány” egy 4 méter magas és 2
méter széles kőkapuval kezdődik. A kapun is márványtáb-
lákat láthatunk: Zemplén vármegye és Sátoraljaújhely város
címerével Borsi és Csonka-Sátoraljaújhely tábláját. Ezeken
fekete betűkkel, a gyászt kifejezve vannak kiírva az idé-
zetek, melyeket a területvisszacsatolások után aranybetűs
szövegek egészítettek ki azon táblákon, amely települések
visszakerültek hazánkhoz. A Sátoraljaújhely-tábla fekete
betűs első sora („*Voltam hirdetője elmúlt ragyogásnak...*”)
után aranybetűkkel fölvésték, hogy „*S lettem kezdete Feltá-*

madásnak.” Ugyanis, a város levágott része volt az első, mely visszatért 1938 szeptemberében – Ipolysággal együtt – még az első bécsi döntés előtt.

Ezekhez az eseményekhez kapcsolódik, hogy az 1939-es Munkácsi Véres Vízkereszt áldozatainak táblája is felekerült a 14. stációra a történetek után.

A következő városoknak állítanak a stációk emléket: 1. Kassa; 2. Lőcse, Késmárk, Igló-Podolin; 3. Krasznahorka, Besztercebánya–Körmöcbánya–Selmecbánya–Nyitra, Trencsén; 4. Komárom; 5. Pozsony; 6. Csíkszereda–Sepsiszentgyörgy–Székelyudvarhely, Kismarton, Csáktornya; 7. Fiume; 8. Temesvár, Szabadka–Zenta, Orsova–Vajdahunyad; 9. Arad; 10. Brassó, Nagyenyed, Segesvár; 11. Gyulafehérvár–Marosvásárhely; 12. Kolozsvár; 13. Nagyvárád, Szatmárnémeti, Máramarossziget; 14. Ungvár, Munkács, Eperjes.

A stációk – egy kivételtől eltekintve, mely „utolsó pillanat béli betoldás” volt – Sátoraljaújhelytől kiindulva az óra járásával ellentétes irányban járnak körbe a Kárpát-medencét, hogy a várostól 4 km-re keletre levő Borsival visszatérjenek a kiindulóponthoz. A hatodik és hetedik stáció között található az Anyák Tere elnevezésű pihenőhely, mely a magyar édesanyáknak állít emléket. A Magyar Kálvária avatásán, 1936. október 4-én körülbelül 5000 ember vett részt, helyiek és messzebről érkezők egyaránt.

Régi képeslap a kálvária kapujáról és stációiról
(Petőfi Irodalmi Múzeum – Kazinczy Ferenc Múzeum)

Az együttes harmadik elemeként került felállításra a hegy tetején, szemben az országzászlóval 1938-ban a Szent István-kápolna, melynek teteje a Szent Koronát formázza. A létrehozás szándéka a kettős szentév megörökítése volt, ugyanis Szent István halálának 900. évfordulóját ülte az ország, és ekkor hazánkban rendezték meg a 34. Eucharisztikus Világkongresszust. A kápolna Petrasovszky Emánuel sátoraljaújhelyi festőművész rajzai alapján, Harasztos Gyula gimnáziumi tanár tervei szerint, közadakozásból épült fel. A benne levő oltárkép azt ábrázolja, amint Szent István felajánlja a koronát Máriának,

Magyarország patrónájának. A kápolna tervének felmerülésekor motiváció volt, hogy a Szent Jobb országjárásakor itt mutathassák be az ereklyét. Az eredeti tervekhez képest csúszott az átadás, de végül a Szent Jobb is csupán 1939-ben jutott el a városba, mikor is csak a vasútállomás közelében levő sportpályára vitték és ott celebráltak misét. A kápolna őszi avatásán 6–7000 ember vett részt.

A Szent István-kápolna felavatása 1938-ban
(<https://satoraljaujhely.utisugo.hu/latnivalok/magyar-kalvaria-szarhegy-satoraljaujhely-87065.html>)

A 2020-ban felállított turulszobor
(Szajkó Gábor felvétele)

1945-ben először a háború frontjának ideérkezése okozta óhatatlan – eltévedt lövedékek – és a szándékos pusztítás tette meg a dolgát, '45 után pedig az enyészet volt, ami lassan, de biztosan elpusztította a kálvária stációit, az országzászlót és a kápolnát. Még az emlékműrendszer múltjáról is hallgatni illett a pártállami időkben. Először az internacionalista rendszer szellemisége miatt, később pedig pénz és ismeretek hiányában egészen a '80-as évek végéig nem foglalkoztak a helyreállítással. Azonban a városi tanács ekkor sem az eredeti emlékműveket kívánta újra felállítani, hanem több eltérő koncepció

között mérlegelt. Terveztek egy modern várostörténeti parkot, egy botanikai-zoológiai parkot, mely a Zemplén élővilágát mutatta volna be, vagy Borsod-Abaúj-Zemplén megye városai szerepeltek volna a stációkon. Azonban a helyi Magyar Demokrata Fórum hathatós nyomása és a városi közvélemény felé való fordulása eredményeképp az eredeti helyreállítás felé kezdett billenni a „mérleg nyelve”. Amikor 1989 tavaszán végre a tanács is hajlandó volt a lakosságot meghallgatni, akkor egy felmérés során kiderült, hogy a megkérdezettek 80%-a az eredeti visszaállítást támogatja. De a táblák eredeti szövegeiről a vezetés ekkor sem akart hallani, illetőleg az országzászlóval sem foglalkozott egy darabig. Először táblák nélkül épültek újjá a stációk.

A rendszerváltozás után fokozatosan, lépésről lépésre valósult meg a felújítás. Először kikerültek a táblák, de még nem egységesen és nem minden esetben az eredeti szöveget tartalmazva. Az újjászentesztől 2006-ig egy fából faragott oltárkép volt a kápolnában, majd 2006-ban az oltárkép rekonstrukcióra került, miután kiderült, hogy a piaristák 1945 után darabokban elrejtették az eredeti oltárké-

pet. Később újabb művészi javításokat kellett rajta eszközölni, hogy mai állapotában lehessen. Közben megindult a táblák egységesítése, pontosítása. Hatvan év után „szállt” vissza a turul a 14. stációra – mint a Munkács tábla szövege is hirdeti: „Visszaszáll a turulmadár a munkácsi várra” –, ugyanis a stáció tetején állt egy kis méretű turulszobor, amelynek 1945 után nyoma veszett évtizedekre, mígnem valaki egy magánház udvarán felfedezte, így a helyére kerülhetett. Később a világítás felvezetése is megtörtént.

A Patrónus Alapítvány, melynek elnöke az újjáépítés kezdeteitől a kálvária ügyében élen járt, egy olyan ötlettel állt elő, hogy az 1920-ban kettévágott városban méltó lenne a békediktátum centenáriuma egy óriási turulszobor fölállítására. Az alapítvány által életre hívott Szoborelőkészítő Bizottság Matl Péter *Magyar Örökség Díjas* kárpátaljai szobrászművész felkérése mellett döntött, akinek legismertebb alkotása a vereckei honfoglalási emlékmű. Helyszínül pedig a kálvária kapuja és első stációja között eddig is létező „kis kilátó” helyét jelölte ki. A szobrot mint az emlékműrendszer negyedik elemét 2020. június 4-én adták át. A szobor anyaga lapos terméskő, mely harmonizál a kálvária többi elemével. Magassága, előre nem terveztem, pont 896 cm lett talapzattal együtt, mely a honfoglalás dátuma.

Így a két világháború között és 1990 után egyaránt kedvelt kirándulóhely, nemzeti zarándokhely nem csupán régi fényében tündöklök, hanem immáron négy részből áll.

Godzsák Attila

Források. *Godzsák Attila*: 30 éve kezdődött el a Magyar Kálvária felújítása. Újhelyi Körkép XXVIII. 2019. 10. sz. 4.; *Kálmán Éva*: Memento Trianon. A 100. országzászló, https://mnl.gov.hu/mnl/bazml/hirek/kalman_eva_memento_trianon_a_100_orzagzaszlo; Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára Sátoraljaújhelyi Fióklevéltár IV. 2419. Zemplén vármegyei titkos letétek levéltári gyűjteménye a. Letéti okmányok 9. doboz, No. 481. A Magyar Kálvária Okmánytára; *Szepesi Bódog*: A Sátoraljaújhelyen épült Magyar Kálvária. Pávay Nyomda, Sátoraljaújhely, 1936.

Boldog IV. Károly tihanyi emlékezete

A Kálvária kálváriája

„A BÉKE BARÁTJA” VOLT

„A keresztény ember meghatározó feladata abban áll, hogy Isten akaratát keresse és ismerje fel mindenben, s hogy aszerint is cselekedjen. Ezzel a mindennapi kihívással nézett szembe az államférfi és keresztény hívő, az ausztriai házból származó Károly. A béke barátja volt. Szemeiben a háború »elborzasztó valóság« volt. Az első világháború viharában vette át országai vezetését, s megkísérelte felkarolni elődöm, XV. Benedek béketörekvéseit. Károly uralkodását már kezdetektől úgy fogta fel, mint »szent szolgálatot« népeiért. Komoly szándéka volt, hogy a keresztény embernek az életszentségre szóló hivatását politikai tevékenységében is kövesse. Ennek kapcsán fontos volt számára a szociális szeretet. Legyen ő mindannyiunk számára példakép, de különösen azoknak, akik ma Európában politikai felelősséget visel-